

УДК 342.4

МУНІЦИПАЛЬНА КОМПЕТЕНЦІЯ ЩОДО ОХОРОНИ ПРАВА: ТЕОРЕТИЧНИЙ АНАЛІЗ
MUNICIPAL COMPETENCE ON PROTECTION OF LAW: THEORETICAL ANALYSIS

Дубовик В.Б.,
аспірант Маріупольського державного університету

У статті проаналізовано актуальні аспекти теоретичного забезпечення компетенції з охорони права органів територіальних громадах України. Визначено фактори, що впливають на правоохоронне муніципальні функції, досліджено особливості завдань та механізмів їх реалізації.

Ключові слова: місцеве самоврядування, охорона права, правоохоронна діяльність, територіальна громада, функції місцевого самоврядування.

В статье проанализированы актуальные аспекты теоретического обеспечения компетенции по охране права органами территориальных громад Украины. Определены факторы, влияющие на правоохранительные муниципальные функции, исследованы особенности задач и механизмов их реализации.

Ключевые слова: местное самоуправление, охрана права, правоохранительная деятельность, территориальная громада, функции местного самоуправления.

The actual aspects of the theoretical background about protection of law by the territorial communities bodies are distinguished in the article. The factors improving the legal defense municipal functions are determined; specialties of the tasks and mechanisms of their realisation are lighted at.

Key words: function of the local self-government, protection of law, activities of protection of law, local self-governance, territorial community.

Повноцінне дослідження компетенції та механізмів реалізації функцій територіальних громад щодо охорони права та відповідної правозастосовної діяльності в Україні є актуальним питанням теорії муніципального права. Слід зазначити, що питання муніципально-правового виміру правоохоронної діяльності на локальному рівні досліджувалися у працях Баймуратова М.О., Бабіна Б.В., Кроленко В.О., Удовенко К.В. та Третьяка Е.В., але питання теоретичного обґрунтування наявності відповідних повноважень територіальних громад та їх об'єднань залишилися при цьому майже поза увагою. Тому метою нашої роботи буде здійснення аналізу виміру та походження компетенції місцевого самоврядування щодо охорони права, завданнями статті слід вважати аналіз окремих концепцій, висунутих в останні роки муніципально-правовою доктриною, визначення їх впливу на охорону права на локальному рівні, окреслення відповідних муніципально-правових механізмів та практики їх реалізації в Україні.

Багато дослідників висловлюють скептичні думки щодо ефективності та якості системи самоврядування в Україні взагалі, що не може не впливати на оцінку спроможності самоврядних структур до здійснення охорони права. Так, М.О. Теплюк ув'язує низький рівень забезпечення основних прав громадян у нашій країні із недосконалою організацією й неефективним функціонуванням інститутів місцевого самоврядування. Він вважає принциповою теоретичною передумовою для вирішення низки відповідних проблем розгляд відношення місцевого самоврядування і державної влади через механізм реалізації інтересів людини [28, с. 6]. Безумовним слід вважати включення до таких інтересів потребу в охороні власних прав, у громадському порядку та безпеці.

У свою чергу, І.В. Дробуш відзначає неготовність значної частини депутатів усіх рівнів, державних службовців та громадян до сприйняття таких основних положень місцевого самоврядування, як його автономія і самостійність у вирішенні всіх питань місцевого значення за наявності належного самозабезпечення матеріально-фінансовими ресурсами [13, с. 171]. Така позиція пояснює часте небажання реалізовувати навіть наявні повноваження місцевого самоврядування у порядку охорони права та вирішення соціальних конфліктів.

Т.І. Гудзь ув'язує проблеми системи місцевого самоврядування із фінансовими питаннями, констатує відсутність належного ресурсного забезпечення органів місцевого самоврядування, та вказує на неврегульованість системи розподілу повноважень та компетенції органів виконавчої влади та органів місцевого самоврядування. Варто особливо підкреслити справедливую думку цього автора про те, що «усталена система територіальної організації влади успадкувала від радянської влади тотальну безвідповідальність представників управлінських структур на місцях, звичку перекладати всю відповідальність на дії центру та інертність, очікування вказівок із центру з будь-яких найдрібніших проблем місцевого врядування» [10, с. 156], що є справедливим й для аспектів охорони права на місцевому рівні.

Інші автори також вказують на громадянську і політичну апатію, які позначаються на темах розвитку процесів демократизації в українському суспільстві, при цьому С.А. Фоломіна ув'язує це із незадовільним рівнем життя населення та періодичним зростанням соціальної напруженості [30, с. 6]. Така апатія та недовіра населення до влади є одною з ключових перешкод для ефективного здійснення охорони права муніципальними органами; її подолання та залучення у відповідні процеси громадськості слід вважати ключовими факторами розвитку механізмів охорони права на локальному рівні.

Цікаві думки має й І.О. Дегтярьова, яка пропонує «якісну зміну філософії щодо реалізації місцевого самоврядування» – від регулювання соціально-економічного і

культурного розвитку територій до забезпечення життєдіяльності людини [12, с. 6]. Дійсно, якщо визначати охоронні повноваження місцевої влади з позиції управління правоохороною, то така позиція не призведе до конструктивних перетворень. Водночас, якщо такі повноваження мають бути спрямовані на реалізацію локальних потреб у правопорядку, дотриманні інтересів громади та громадян – вони мають велику перспективу втілення у муніципально-правові механізми.

У свою чергу, Р.М. Плющ вказує, що значні труднощі формування організаційної структури самоврядування спричинені недостатньою орієнтацією на надання адміністративних послуг, недосконалістю структурування як самих органів місцевого самоврядування, так і комунальних підприємств для здійснення комплексного управління розвитком територій без надмірної бюрократизації [24, с. 7]. Отже, категорія муніципальних послуг, зокрема, у сфері забезпечення охорони права, прав та інтересів громадян та громади має бути активно використаною у розробленні відповідних механізмів.

І.В. Грабовець визначає муніципальне управління – безперервний процес, у якому змінюється структура та ієрархія функцій. Виходячи з аналізу даних соціологічних досліджень систем муніципального менеджменту в Україні з 2000 по 2010 рр., цей автор вважає, що у ієрархії функцій, що приписується муніципальній владі законодавством, ключову роль обіймають господарчі функції (49%), функції управління суспільством (21%) та контролюючі функції (19%). Цікаво, що вказаний дослідник констатує звичку сприйняття законотворцем системи муніципального менеджменту, як закритої [9, с. 125]. Варто відмітити, що приблизна рівність управлінсько-контролюючих та господарчих функцій не дивує в умовах пострадянського суспільства; водночас варто замислитись на перевтілення функцій управління у функції надання управлінських (муніципальних) послуг, зокрема, у сфері охорони права.

Такий підхід є подібним до визначення О.В. Ольшанським пріоритетів діяльності органів місцевого самоврядування «щодо задоволення попиту населення на управлінські послуги в залежності від ієрархічної значущості потреб територіальної громади» [21, с. 6]. Саме попит на такі послуги, зокрема щодо громадського порядку, безпеки, забезпечення правопорядку та злагоди й сьогодні змушує місцеву владу шукати легальні шляхи надання відповідних послуг.

У свою чергу В.М. Переверзев для вирішення цієї проблеми пропонує використовувати поняття соціального потенціалу території як системи складових людського капіталу і чинників його активної реалізації у розвитку процесів соціалізації мешканців території, як резидентів, так і нерезидентів, під впливом факторів мінливого зовнішнього середовища; цим автором також запропоновано систему показників кількісної оцінки рівня соціального потенціалу території [22, с. 6]. Варто відмітити, що ця категорія, ув'язана її автором із муніципальними послугами, багато у чому подібна до категорії соціального капіталу; тому рівень соціального потенціалу також багато у чому залежить від чинників охорони права на локальному рівні.

Багато авторів вважають за доцільне розглядати муніципальну діяльність як насамперед діяльність у містах. Так, О.П. Кокіц довів, що «сьогоднішнє українське місто все більше перетворюється на реальний суб'єкт публічних відносин з правом і можливістю прийняття стратегічних рішень» та що «міста інтенсивно переходять до класу самодерованих систем», а С.Є. Саханенко зроблено висновки щодо існування міських політико-управлінських систем, про «політичне управління» в місті [25, с. 6]. Такий підхід є цікавим як фактичне обґрунтування можливості визначення різного обсягу повноважень у сфері охорони права для міських та для селищних й сільських територіальних громад відповідно.

С.В. Болдирев пропонує розглядати систему місцевого самоврядування не лише в конституційно-правовому вимірі, а й з точки зору її раціональності, здатної подолати наявні проблеми функціонального, інфраструктурного, політико-правового й матеріально-фінансового характеру на підставі застосування наукової організації самоврядної діяльності [3, с. 5]. Дійсно такий підхід буває доцільним, зокрема за умов не передбачення у законодавстві рис цієї системи, які б сприяли охороні права на місцевому рівні – територіальні громади сьогодні створюють відповідні елементи самотужки.

При визначенні повноважень ключовим стає питання, чи зможуть органи місцевого самоврядування успішно вирішити певну задачу, використовуючи адміністративні повноваження, організаційні можливості, компетентні кадри, і тільки при отриманні негативної відповіді ці питання доцільно передавати для вирішення іншим органам [20, с. 170]. О.Д. Лазор також запропонувала реформування місцевої влади на засадах децентралізації, використовуючи якнайповніше принцип субсидіарності [18, с. 5], а О.М. Бориславська пропонує застосувати субсидіарність у наданні послуг та повсюдності місцевого самоврядування [5, с. 6].

Особливу цікавість концепція субсидіарності має у контексті розуміння самоврядування як влади, а не як структури громадянського суспільства. Тут доцільно згадати доведену Є.П. Бабенковим часткову спільність завдань органів місцевого самоврядування, територіальних органів влади та інших владних структур держави [1, с. 5], та думки А.Р. Крусян по те, що «взаємний зв'язок місцевих органів виконавчої влади і органів місцевого самоврядування очевидний вже в силу того, що в сукупності вони – є органи публічної влади, які виконують спільну функцію – управління на місцях» [17, с. 6].

Докладніше у цьому контексті слід дослідити аналіз В.І. Борденюк особливостей муніципального управління. Цим автором визначена первісна сутність та основні ознаки явища самоврядування в його співвідношенні з соціальним управлінням, на основі чого доведено, що у «сучасному суспільстві на всіх рівнях його соціальної організації здебільшого здійснюється не самоврядування, а звичайне управління, яке поєднується з окремими елементами самоорганізації та саморегуляції, у зв'язку з чим поняття «самоврядування» відображає лише певну автономію відповідних соціальних спільнот та їх органів у вирішенні питань їх життєдіяльності насамперед відносно держави, яка є формою самоорганізації суспільства». Цей автор також стверджує, що «формам та методам діяльності органів місцевого самоврядування в цілому притаманні всі ознаки, які характеризують форми та методи діяльності органів державного управління» [4, с. 8, 9].

Такий етатизм у сприйнятті самоврядування як публічно-управлінської моделі, безумовно, є дискусійною концепцією, але її окремі риси можна запозичити для вирішення завдань нашого дослідження. Так, В.І. Борденюк відзначає, що «органи місцевого самоврядування в єдиному контексті з органами державної влади беруть участь у реалізації практично всіх функцій держави, але на засадах відносної автономії» та що «головним показником, за яким визначається ступінь самоврядності територіальних громад, є величина розриву між суб'єктом і об'єктом управління, що здійснюється в процесі місцевого самоврядування» [4, с. 9].

Це зумовлює нас повернутися до концепції субсидіарності – адже якщо місцеве самоврядування та державна влада не мають принципових відмінностей за функціями та принципами управлінської діяльності, то немає ніяких застережень для надання самоврядним структурам будь-яких функцій, виконання яких зручно саме на місцевому рівні. Як відомо, сьогодні частина такого надання де-юре відбувається у форматі «делегування повноважень», як

своєрідної юридичної фікції. Утім, делегування повноважень або інша форма ув'язування функцій самоврядування із реальними потребами громади у охороні права на відповідній території є лише справою часу, адже запит на відповідні адміністративні (управлінські) муніципальні функції є постійним.

Питання відповідного переходу повноважень висвітлюються у науковій літературі з різних позицій. Так, В.О. Лактіонов пропонує оптимізувати організацію соціально-захисного процесу на локальному рівні шляхом поєднання діагностичного моніторингу з боку органів місцевого самоврядування з важелями державного бюджетного регулювання [19, с. 6]. Утім, більшість авторів ув'язують охорону права на локальному рівні із проблематикою забезпечення права людини самоврядними структурами.

Так, В.В. Сидоренком запропоновано розроблено механізми реалізації прав громадян через місцеве самоврядування, що містять наступні складові: соціальну (спрямовану на підвищення соціальної активності громадян), економічну (спрямовану на фінансову підтримку процесів інформатизації за рахунок коштів комерційного сектору), технологічну (спрямовану на створення відповідної інфраструктури), та правову (спрямовану на регулювання взаємин громадян і держави з приводу реалізації їх прав) [27, с. 7].

Т.М. Буряк обґрунтовує «важливу роль місцевого самоврядування в сфері захисту прав і свобод людини», оскільки, на його думку «структурується й діє локальна система безпеки людини, що має вихід на всі групи й рівні прав, свобод і обов'язків людини й громадянина, основною метою якої є забезпечення реалізації кожним жителем повсякденних потреб існування» [7, с. 8].

Такий підхід не можна визнати досконалим через нетотожність категорій охорони права, як глобального та основного соціального регулятора та охорони прав людини. Адже законне обмеження прав людини, інтересів держави та самих територіальних громад на засадах соціальної справедливості та верховенства права є ключовою формою охорони права, про що вказують і сучасні дослідники правоохоронної діяльності [2, с. 41]. Цікаво, що Е.В. Горян з цього приводу відзначає, що «забезпечення прав і свобод людини та громадянина не можна розглядати як окремо визначену функцію органів місцевого самоврядування, оскільки всі функції органів місцевого самоврядування прямо або опосередковано забезпечують права і свободи громадян» [8, с. 7].

Інші автори використовують для обґрунтування доцільності муніципальної компетенції та діяльності у сфері охорони права не права людини, а інші соціальні цінності. Так, російський дослідник А.А. Устінов вважає, що «для сталого розвитку суспільства і держави важливо забезпечення муніципальної безпеки – стану муніципального утворення, при якому гарантується його цілісність, сталий розвиток і відносна самостійність за рахунок діяльності органів державної влади, місцевого самоврядування, громадських об'єднань, громадян щодо захисту інтересів місцевого співтовариства та його членів від загроз різного характеру» [29, с. 14]. У свою чергу вітчизняний автор М.Л. Братковський обґрунтовує доцільність використання для моделювання місцевих регулятивних процесів категорію громадянської злагоди, визначаючи її об'єктивні передумови і суб'єктивні умови, та встановлюючи функціональний зв'язок злагоди і конфлікту [6, с. 8]. Відповідні концепції, в умовах владного характеру самоврядування та дотримання принципу субсидіарності, слід вважати достатньо перспективними.

Окремі автори пропонують розглядати проблематику охорони права муніципальними органами у форматі правоохоронної діяльності. Зокрема, Т.І. Гудзь вказує, що «сьогодні місцеве самоврядування, попри декларовану автономність і постійно зростаючий обсяг повноважень,

залишається позбавленим можливості примусового здійснення власних рішень, а його правоохоронні повноваження не підкріплені відповідними інституційними гарантіями». Такий стан справ, як влучно зазначає наведений дослідник, не лише знижує ефективність місцевого самоврядування в нашій країні й підриває його авторитет в очах громадськості, але й суперечить зарубіжній теорії й практиці муніципального будівництва, де муніципальні правоохоронні підрозділи є необхідним елементом організації влади у громадах [11, с. 39].

Варто відзначити, що питання муніципальної охорони права, як правоохоронної діяльності, ув'язувалося дослідниками насамперед із проблематикою правового статусу та повноважень муніципальної (місцевої) міліції. У вітчизняних наукових публікаціях питання муніципальної міліції досліджувало багато авторів, зокрема К.Л. Бугайчук, А.П. Головін, О.В. Джафарова, Л.М. Доля, С.В. Злобін, Д.П. Калаянов, Ю.В. Кідрук, С.В. Лихачов, О.Н. Набока, С.В. Павленко, М.Я. Петренко, І.В. Сажнев, К.В. Сесемко, М.Ю. Фролов та інші. Водночас увага вказаних науковців була зосереджена насамперед на питаннях організації функціонування таких підрозділів, аналізу чинного на той час законодавства, законопроектів, локальних правових актів. Обґрунтування повноважень органів самоврядування щодо утворення та діяльності місцевої міліції такі роботи, як правило, не містили.

Втім у окремих дослідників є спроби визначити передумови відповідної компетенції місцевого самоврядування. Наприклад, В.В. Кравченко констатував, що питання підтримки належного громадського порядку в населеному пункті, охорони прав і свобод жителів села, селища, міста, забезпечення їх безпеки мають й місцеву складову, оскільки безпосередньо зачіпають інтереси територіальних громад, тому не можуть заходитися поза увагою органів місцевого самоврядування [16, с. 8]. С.В. Петров вказував, що однією з цілей утворення місцевої міліції є утворення механізму реалізації органами місцевого самоврядування права на самостійну реалізацію охорони громадського порядку на відповідній території [23, с. 118].

У свою чергу А.І. Камінський обґрунтовував «необхідність і передумови створення місцевої міліції в системі місцевого самоврядування» розширенням інституту самоуправління, децентралізацією влади, розбудовою громадянського суспільства та водночас необхідністю належної якості обслуговування населення, та «безпосереднього фінансування з місцевих бюджетів та інших фондів». Варто навести думку цього автора про те, що оскільки «за Конституцією в Україні мають існувати два рівні влади: державна та місцева, доцільно і систему органів внутрішніх справ реформувати відповідно до цих рівнів» [14, с. 165].

Я.М. Когут зазначав, що формування спеціальних правоохоронних органів у структурі виконавчих органів місцевого самоврядування позитивно впливає на зростання ефективності функціонування самих органів місцевого самоврядування. На думку цього автора створення міс-

цевої міліції має сприяти упорядкуванню взаємовідносин органів місцевого самоврядування з правоохоронними органами, та водночас дасть можливість органам самоврядування цілеспрямовано впливати на криміногенну обстановку і залежно від останньої визначати чисельність і склад місцевої міліції, стратегію і тактику її використання, задовольняти потреби ресурсного забезпечення [15, с. 41]. Грунтуючись на таких концепціях, Т.І. Гудзь навіть відніс до основних напрямів муніципальної реформи «становлення місцевої міліції (муніципальної поліції) в системі місцевого самоврядування» [10, с. 156].

А.В. Сергєєв, досліджуючи відповідну проблематику, посилається на опитування громадської думки, які, за його відомостями свідчили, що «в суспільстві сформувався досить виражена потреба в таких правоохоронних органах, функції яких найбільш повно відповідали б інтересам населення конкретних територій, що дозволяють здійснювати в тій чи іншій формі громадський контроль за їх діяльністю». На думку цього автора «необхідність мати можливість тою чи іншою мірою направляти і контролювати діяльність підрозділів місцевої міліції стали відчувати і глави муніципальних утворень». Цей автор справедливо констатує, що «в основі названих потреб лежить незадоволеність населення міст, районних центрів та інших населених пунктів у фактичному стані охорони громадського порядку», оскільки, зокрема, «соціологічні дослідження останніх років свідчать, що приблизно кожен другий відчуває почуття тривоги і занепокоєння за свою безпеку, безпеку близьких від злочинних посягань» [26, с. 166, 168].

Утім, варто констатувати, що наведені концепції, що ґрунтувалися на вказаних соціологічних та кримінологічних факторах, мали метою обґрунтування функціонування місцевої міліції, інститут якої неодноразово запроваджувався у вітчизняному законодавстві. Такі концепції (як і апеляція до муніципальної функції забезпечення загальних прав людини) не дозволяють вирішити принципових питань доцільності та якості здійснення органами місцевого самоврядування охорони права та правового примусу у форматі правоохоронної діяльності. Можна прийти до загального висновку, що обґрунтування компетенції місцевого самоврядування у сфері охорони права полягає у визнанні змісту самоврядування як місцевої демократичної форми публічної влади, що діє на засадах субсидіарності. Важливим завданням самоврядування при цьому виступає надання публічних послуг щодо забезпечення захищеності територіальної громади та її членів, яке забезпечить зростання відповідного виміру соціального капіталу та надасть відповідний імпульс сталому розвитку відповідних територій.

Додатково необхідно об'єктивно визначити як історичний досвід реалізації муніципальними органами функції охорони права, так і відповідні міжнародні стандарти, наявний вдалий іноземний досвід, що має стати предметом наступних досліджень.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Бабенков Є.П. Організаційно-економічний механізм розвитку місцевого самоврядування : дисертація на здобуття наукового ступеня канд наук з держ. управління ; спеціальність : 25.00.04 – місцеве самоврядування / Бабенков Євген Петрович. – Х., 2005. – 192 арк.
2. Бабін Б.В. Феномен правоохоронних програм у правовій системі України : колективна монографія / Б.В. Бабін, В.О. Кроленко, Е.В. Третьяк. – Донецьк : Каштан, 2010. – 137 с.
3. Болдирев С.В. Організаційно-правові питання місцевого самоврядування в Україні : дисертація на здобуття наукового ступеня канд. юрид. наук ; спеціальність : 12.00.02 – конституційне право / Болдирев Сергій В'ячеславович. – Х., 2003. – 228 арк.
4. Борденюк В.І. Співвідношення місцевого самоврядування та державного управління: конституційно-правові аспекти : дисертація на здобуття наукового ступеня канд. юрид. наук ; спеціальність : 12.00.02 – конституційне право; муніципальне право / Борденюк Василь Іванович. – К., 2009. – 496 арк.
5. Бориславська О.М. Конституційно-правові засади місцевого самоврядування в Україні та їх реалізація : дисертація на здобуття наукового ступеня канд. юрид. наук ; спеціальність : 12.00.02 – конституційне право / Бориславська Олена Марківна. – Х., 2004. – 212 арк.
6. Братковський М.Л. Управління громадянською злагодою в регіоні : дисертація на здобуття наукового ступеня канд наук з держ. управління ; спеціальність : 25.00.04 – місцеве самоврядування / Братковський Мирон Леонідович. – Донецьк, 2002. – 210 арк.
7. Буряк Т.М. Конституційно-правова регламентація об'єктного складу місцевого самоврядування в Україні : дисертація на здобуття наукового ступеня канд. юрид. наук ; спеціальність : 12.00.02 – конституційне право / Буряк Тарас Михайлович. – Маріуполь, 2007. – 214 арк.

8. Горян Е.В. Органи місцевого самоврядування в конституційно-правовому механізмі забезпечення основних прав і свобод громадян України : дисертація на здобуття наукового ступеня канд. юрид. наук ; спеціальність : 12.00.02 – конституційне право / Горян Елла Володимирівна. – К., 2005. – 194 арк.
9. Грабовець І.В. Інформаційні технології в муніципальному управлінні : проблеми та шляхи реалізації / І.В. Грабовець // Грані. – 2012. – січень. – № 1. – С. 124-127.
10. Гудзь Т.І. Проблеми та перспективи розвитку місцевої міліції (муніципальної поліції) в умовах реформування територіальної організації публічної влади в Україні / Т.І. Гудзь // Форум права. – 2011. – № 4. – С. 154-161. <http://www.nbu.gov.ua/e-journals/FP/2011-4/11gtivvu.pdf>.
11. Гудзь Т.І. Розширення компетенції органів місцевого самоврядування як передумова створення муніципальної міліції / Т.І. Гудзь // Вісник Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна. – № 841. – С. 38-42.
12. Дегтярьова І.О. Домінанти державної політики розвитку місцевого самоврядування в Україні : дисертація на здобуття наукового ступеня канд наук з держ. управління ; спеціальність : 25.00.04 – місьцеве самоврядування / Дегтярьова Ія Олександрівна. – Х., 2005. – 220 арк.
13. Дробуш І.В. Функції представницьких органів місцевого самоврядування в Україні: дисертація на здобуття наукового ступеня канд. юрид. наук ; спеціальність : 12.00.02 – конституційне право / Дробуш Ірина Вікторівна. – К., 2002. – 233 арк.
14. Камінський А.І. Становлення місцевої міліції в умовах реформування органів внутрішніх справ України : дисертація на здобуття наукового ступеня канд. юрид. наук ; спеціальність 12.00.07 – адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право / Камінський Андрій Іванович. – К., 2008. – 223 с.
15. Когут Я.М. Адміністративно-правове регулювання діяльності органів місцевої міліції : дисертація на здобуття наукового ступеня канд. юрид. наук ; спеціальність 12.00.07 – адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право / Ярослав Михайлович Когут. – Львів, 2008. – 228 с.
16. Кравченко В. Муніципальна міліція в Україні: проблеми визначення законодавчого статусу / В. Кравченко // Організаційно-правові проблеми створення та діяльності муніципальної міліції в Україні : учбово-метод. посібник / В.В. Кравченко, М. Стрельбицький, О. Солоненко та ін. – К. : Арніка-2, 2000. – С. 8-20.
17. Крусян А.Р. Взаємодія місцевих органів виконавчої влади і органів місцевого самоврядування в Україні : дисертація на здобуття наукового ступеня канд. юрид. наук ; спеціальність : 12.00.02 – конституційне право / Крусян Анжеліка Романівна. – О., 1999. – 187 арк.
18. Лазор О.Д. Інституціоналізація публічної самоврядної влади в Україні : дисертація на здобуття наукового ступеня доктора наук з держ. управління ; спеціальність : 25.00.04 – місьцеве самоврядування / Лазор Оксана Дмитрівна. – Львів, 2000. – 594 арк.
19. Лактіонов В.О. Взаємовідносини органів місцевого самоврядування з органами державної влади в регулюванні соціального захисту населення : дисертація на здобуття наукового ступеня канд наук з держ. управління ; спеціальність : 25.00.04 – місьцеве самоврядування / Лактіонов Валентин Олександрович. – Донецьк, 2007. – 215 арк.
20. Любченко П.М. Компетенція місцевого самоврядування: організаційно-правові питання реалізації : дисертація на здобуття наукового ступеня канд. юрид. наук ; спеціальність : 12.00.02 – конституційне право / Любченко Павло Миколайович. – Х., 1998. – 181 арк.
21. Ольшанський О.В. Механізм вдосконалення управління місцевим господарством : дисертація на здобуття наукового ступеня канд наук з держ. управління ; спеціальність : 25.00.04 – місьцеве самоврядування / Ольшанський Олександр Вікторович. – Х., 2007. – 226 арк.
22. Переверзев В.М. Удосконалення механізму узгодження державних і місцевих програм соціально- економічного розвитку території : дисертація на здобуття наукового ступеня канд наук з держ. управління ; спеціальність : 25.00.04 – місьцеве самоврядування / Переверзев Валерій Михайлович. – Х., 2006. – 240 арк.
23. Петров Є.В. Становлення місцевої міліції / Є.В. Петров // Проблеми правознавства та правоохоронної діяльності. – 2002. – № 2. – С. 117–124.
24. Плющ Р.М. Формування структури місцевого самоврядування: організаційно-управлінський аспект : дисертація на здобуття наукового ступеня доктора наук з держ. управління ; спеціальність : 25.00.04 – місьцеве самоврядування / Плющ Руслан Миколайович. – К., 2006. – 425 арк.
25. Саханенко С.Є. Теоретичні та організаційно-функціональні засади політичного управління містом в умовах самоврядування : дисертація на здобуття наукового ступеня доктора наук з держ. управління ; спеціальність : 25.00.04 – місьцеве самоврядування / Саханенко Сергій Єгорович. – Донецьк, 2005. – 420 арк.
26. Сергєєв А.В. Організаційно-правові засади діяльності підрозділів місцевої міліції щодо охорони громадського порядку : дисертація на здобуття наукового ступеня канд. юрид. наук ; спеціальність 12.00.07 – адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право / Сергєєв Анатолій Вікторович. – Х., 2004. – 216 с.
27. Сидоренко В.В. Формування механізмів реалізації прав громадян через місьцеве самоврядування : дисертація на здобуття наукового ступеня канд наук з держ. управління ; спеціальність : 25.00.04 – місьцеве самоврядування / Сидоренко Владислав Володимирович. – Донецьк, 2006. – 185 арк.
28. Теплюк М.О. Конституційно-правові проблеми організації публічної влади в Україні : дисертація на здобуття наукового ступеня канд. юрид. наук ; спеціальність : 12.00.02 – конституційне право; муніципальне право / Теплюк Михайло Олексійович. – К., 2008. – 208 арк.
29. Устинов А.А. Компетенция органов местного самоуправления в области защиты населения и территории от чрезвычайных ситуаций природного и техногенного характера / Андрей Анатольевич Устинов : автореферат дисс. на соискание науч. степени канд. юрид. наук ; специальность 12.00.02. – Пермь, 2011. – 18 с.
30. Фоломіна С.А. Стратегічне планування розвитку муніципального утворення : дисертація на здобуття наукового ступеня канд наук з держ. управління ; спеціальність : 25.00.04 – місьцеве самоврядування / Фоломіна Світлана Анатоліївна. – Донецьк, 2008. – 198 арк.